

Kvalitet vazduha		
Zakonski osnov	Zakon o zaštiti vazduha („Sl. glasnik RS”, br. 36/2009 i 10/2013)	
Naziv opštine/grada:	Bor	
Naziv organizacije koja je prikupljala podatke:	Društvo mladih istraživača Bor	
Indikator 1.1: JLS usvaja program kontrole kvaliteta vazduha i ima razvijenu lokalnu mrežu za monitoring kvaliteta vazduha (SO ₂ , NO ₂ , PM ₁₀ (PM _{2.5}), prizemni ozon, CO, teški metal)	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - JLS nema (nije izradila i usvojila) program kontrole kvaliteta vazduha i nije uspostavljena lokalna mreže za monitoring kvaliteta vazduha; ne postoje merne stanice niti uzimanje uzoraka zagađujućih materija (SO ₂ , NO ₂ , oksidi azota, PM ₁₀ , prizemni ozon i CO)	0	
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - postoji program kontrole kvaliteta vazduha i utvrđena su mesta mernih stanica/uzimanje uzoraka zagađujućih materija za SO ₂ , NO ₂ , okside azota, PM ₁₀ , prizemni ozon i CO ali program nije usvojen za tekuću kalendarsku godinu; ne postoji dokumentovani prikaz odabranih mernih mesta i lokacija mernih stanica sa detaljnim fotografijama okolnog područja i detaljnom mapom sa ucrtanim položajem lokacija najvećih izvora zagađivanja	1	
U SKLADU SA ZAKONOM - postoji važeći program kontrole kvaliteta vazduha i JLS ima uspostavljenu lokalnu mrežu za monitoring kvaliteta vazduha i merne stanice za SO ₂ , NO ₂ , PM ₁₀ , prizemni ozon i CO; postoji nepotpun dokumentovani prikaz odabranih mernih mesta i lokacija mernih stanica sa detaljnim fotografijama okolnog područja i detaljnom mapom sa ucrtanim položajem lokacija najvećih izvora zagađivanja (nedostaju fotografije ili mapa ili se ne vrši redovni pregled mernih mesta); minimalna raspoloživost podatka za fiksna merenja za sumpor dioksid, okside azota i suspendovane čestice je 90%	2	
IZNAD STANDARDA - postoji važeći program kontrole kvaliteta vazduha i JLS ima uspostavljenu lokalnu mrežu za monitoring kvaliteta vazduha i merne stanice/redovno uzrokovanje za SO ₂ , NO ₂ i okside azota, PM ₁₀ , PM _{2.5} , prizemni ozon, CO, alergeni polen i teške metale (arsen, kadmijum, živa); postoji dokumentovani prikaz odabranih mernih mesta i lokacija mernih stanica sa detaljnim fotografijama okolnog područja i detaljnom mapom sa ucrtanim položajem lokacija najvećih izvora zagađivanja i vrši se redovni pregled mernih mesta; program kontrole kvaliteta vazduha je dostupan na web sajtu JLS i lako dostupan; minimalna raspoloživost podatka za fiksna merenja za sumpor dioksid (SO ₂), azot dioksid (NO ₂) i okside azota (NO _x), suspendovane čestice (PM ₁₀ , PM _{2.5}), olovo, benzen, ugljen monoksid, prizemni ozon, arsen, kadmijum, živu, nikl i benzo(a)piren je iznad 90%	3	Postoji program lokalnog monitoringa i on je usaglašen sa nacionalnim monitoringom. Merna mesta su odabrana u skladu sa zakonom, merenja se obavljaju redovno i o rezultatima se obavljaju mesečni i godišnji izveštaji sa rezultatima iz nacionalne i lokalne mreže. Ne meri se polen.
Indikator 1.2: JLS je obezbedila sredstva za monitoring kvaliteta vazduha u lokalnom budžetu	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - u budžetu JLS (2018-2020) nisu obezbeđena sredstva za monitoring kvaliteta vazduha	0	
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - obezbeđena su sredstva ali ne za celu kalendarsku godinu i/ili sredstva nisu dovoljna za sprovođenje monitoringa (uključujući i sredstva za održavanje mernih stanica)	1	
U SKLADU SA ZAKONOM - obezbeđena su dovoljna sredstva za sve navedene godine za sprovođenje monitoringa tokom kalendarske godine za SO ₂ , NO ₂ , PM ₁₀ , prizemni ozon i CO	2	U programskom delu budžeta koji se odnosi na životnu sredinu obezbeđuju se svake godine dovoljna sredstva za lokalni monitoring
IZNAD STANDARDA - obezbeđena su dovoljna sredstva za sve navedene godine za sprovođenje monitoringa za SO ₂ , NO ₂ i okside azota, PM ₁₀ , PM _{2.5} , prizemni ozon, CO, alergeni polen i teške metale (arsen, kadmijum, živa); u programskom delu budžeta jesu utvrđeni indikatori za merenje ostvarenja ciljeva u oblasti zaštite i unapređenja kvaliteta vazduha	3	
Indikator 1.3: JLS je sprovela javnu nabavku/imenovala pravno lice zaduženo za monitoring kvaliteta vazduha	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - u budžetu JLS (2018-2020) nisu obezbeđena sredstva za monitoring kvaliteta vazduha	0	
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - obezbeđena su sredstva ali ne za celu kalendarsku godinu i/ili sredstva nisu dovoljna za sprovođenje monitoringa (uključujući i sredstva za održavanje mernih stanica)	1	

U SKLADU SA ZAKONOM - obezbeđena su dovoljna sredstva za sve navedene godine za sprovođenje monitoringa tokom kalendarske godine za SO ₂ , NO ₂ , PM ₁₀ , prizemni ozon i CO	2	Sprovedena je javna nabavka za lokalni monitoring vazduha i odabran najpovoljniji ponuđač Institut za rudarstvo i metalurgiju Bor po kriterijumu najniže ponuđena cena. Za praćenje monitoringa zadužen Tim za monitoring kvaliteta vazduha
IZNAD STANDARDA -obezbeđena su dovoljna sredstva za sve navedene godine za sprovođenje monitoringa za SO ₂ , NO ₂ i okside azota, PM ₁₀ , PM _{2.5} , prizemni ozon, CO, alergeni polen i teške metale (arsen, kadmijum, živa); u programskom delu budžeta jesu utvrđeni indikatori za merenje ostvarenja ciljeva u oblasti zaštite i unapređenja kvaliteta vazduha	3	
Indikator 1.4: JLS sprovodi redovan inspeksijski nadzor nad zagađivačima u svojoj nadležnosti	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - u planu inspeksijskog nadzora JLS nije predviđen nadzor nad sprovođenjem mera zaštite vazduha od zagađivanja u objektima za koje nadležni organ JLS izdaje odobrenje za izgradnju, odnosno upotrebnu dozvolu i/ili nije predviđena kontrola da li je izvor zagađivanja projektovan, izgrađen i korišćen tako da se poštuju emisije zagađujućih materija u vazduh propisane za dato postrojenje ili aktivnost; nadzor je predviđen nad manje od 50% objekata; u slučajevima uočenih nepravilnosti inspektor nije preduzimao mere	0	Iako je Plan rada inspekcije zaštite životne sredine ispunjen prema dostupnim podacima za 2019. sa preko 98% rešenih predmeta, a plan nadzora sa 85%, nije uopšte bilo predmeta i nadzora u oblasti zaštite vazduha. Lokalna inspekcija očigledno smatra da je glavni problem veliko industrijsko zagađenje iz rudničko-metalurških pogona za koje je nadležna republička inspekcija.
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - u planu inspeksijskog nadzora JLS predviđen je nadzor nad sprovođenjem mera zaštite vazduha od zagađivanja u objektima za koje nadležni organ JLS izdaje odobrenje za gradnju, odnosno upotrebnu dozvolu ali je plan ispunjen manje od 50%; u slučajevima uočenih nepravilnosti inspektor je preduzimao blage mere koje nisu u skladu sa utvrđenim neregularnostima (npr. izricao novčane kazne u slučajevima kada je trebalo sprovesti strožije mere)	1	
U SKLADU SA ZAKONOM - u planu inspeksijskog nadzora JLS predviđen je nadzor nad sprovođenjem mera zaštite vazduha od zagađivanja u objektima za koje nadležni organ JLS izdaje odobrenje za gradnju, odnosno upotrebnu dozvolu ali je plan ispunjen manje od 70%; u slučajevima uočenih nepravilnosti inspektor je preduzimao adekvatne mere koje nisu ispunjene ili nisu ispunjene blagovremeno; inspekcija je kontrolisala da li je bilo slučajeva prekoračenja graničnih vrednosti propisanih emisija i izricala mere	2	Ovde se javlja problem što inspekcija kada naloži da se meri emisija gasova, pravno lice je to koje bira akreditovanu instituciju koja je će uraditi merenje i plaća tu uslugu. Samim tim zna kada će biti vršeno merenje i pitanje je da li se tada od strane kontrolisanog subjekta vrše podešavanja da bi podaci o emisiji bili u definisanim (propisanim) granicama.
IZNAD STANDARDA -u planu inspeksijskog nadzora JLS predviđen je nadzor nad sprovođenjem mera zaštite vazduha od zagađivanja u objektima za koje nadležni organ JLS izdaje odobrenje za gradnju, odnosno upotrebnu dozvolu i plan je ispunjen u potpunosti; u slučajevima uočenih nepravilnosti inspektor je preduzimao adekvatne mere i podnosio prekršajne ili krivične prijave; inspekcija je kontrolisala da li je bilo slučajeva prekoračenja graničnih vrednosti propisanih emisija i izricala mere; inspekcija je kontrolisala da li su operateri obezbedili propisana merenja emisija i da li vode evidenciju	3	
Indikator 2.1: JLS ima usvojen važeći plan kvaliteta vazduha	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - JLS nije izradila (nije usvojila) plan kvaliteta vazduha u periodu 2015 – 2020. iako je vazduh ocenjen kao prekomerno zagađen (III kategorija) ili zagađenje vazduha prevazilazi efekte mera koje se preduzimaju	0	
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - JLS je izradila plan koji nije usvojen ili se plan ne primenjuje (ispod 50% ostvarenosti plana); plan ne sadrži specifične ciljeve za unapređenje kvaliteta vazduha	1	
U SKLADU SA ZAKONOM - JLS ima usvojen plan kvaliteta vazduha JLS ali nisu postignuti svi zadati ciljevi	2	Jedinica lokalne samouprave je donela Plan kvaliteta vazduha koji je bio primeni tokom rekonstrukcije topionice i izgradnje fabrike sumporne kiseline. Realizacijom ovog projekta smanjena je emisija sumpordioksida i prašine koja sadrži arsen i teške metale. Međutim, u 2019. i 2020. godini dolazi do povećanje metalurške proizvodnje i emisije otpadnih gasova i do zagađenja vazduha u gradu i okolini. Program je rađen u vreme kada je bio u toku projekat izrade dokumentacije za rekultivaciju odlagališta raskrivke i flotacijskih jalovišta. Projekat nije realizovan a odlagališta raskrivke i flotacijska jalovišta su izuzeta iz vlasništva RTB-a i postala vlasništvo Republike Srbije. Nadgledanje projekta poverena je Institutu rudarstva i metalurgije. Nakon toga, površine flotacijskih jalovišta se ne prekrivaju vodom i ona su sada izvor zagađenja. Pored starih izvora nastali su i novi početkom otvaranja novog rudnika.
IZNAD STANDARDA -JLS sprovodi plan kvaliteta vazduha koji je usvojen ili revidiran nakon 2015. godine; ostvareni su zadati ciljevi; plan kvaliteta vazduha je objavljen na veb sajtu JLS	3	

Indikator 2.2: Kvalitet predviđenih aktivnosti i mera u odnosu na postavljene ciljeve	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - JLS nije izradila plan kvaliteta vazduha; JLS nije identifikovala ključne izvore zagađivanja i zagađujuće materija čije emisije je potrebno smanjiti; nisu utvrđene mere i aktivnosti za smanjenje zagađenja vazduha	0	
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - mere i aktivnosti za unapređenje kvaliteta vazduha su izrađene ali ne sadrže precizne vremenske rokove, odgovorne institucije i resurse; predviđene mere ne daju rezultate (ne doprinose ostvarenju ciljeva; JLS je identifikovala ključne izvore zagađivanja i zagađujuće materije čije emisije je potrebno smanjiti ali bez preciznih kvantitativnih analiza o stanju kvaliteta vazduha, emisijama i koncentraciji zagađujućih materija	1	
U SKLADU SA ZAKONOM - mere i aktivnosti za unapređenje kvaliteta vazduha su izrađene i većina mera sadrže precizne vremenske rokove, odgovorne institucije i resurse; predviđene mere doprinose ostvarenju većine ciljeva; JLS je identifikovala ključne izvore zagađivanja; izrađena je kvantitativna analiza stanja kvaliteta vazduha i plan sadrži aktuelne podatke o emisijama i koncentraciji zagađujućih materija	2	
IZNAD STANDARDA -mere i aktivnosti za unapređenje kvaliteta vazduha su izrađene i sadrže precizne vremenske rokove, odgovorne institucije i resurse; predviđene mere doprinose ostvarenju ciljeva čija se realizacija prati; JLS je identifikovala ključne izvore zagađivanja i predstavila podatke o emisijama i prekoračenjima koncentracija zagađujućih materija; izrađena je kvantitativna analiza stanja kvaliteta vazduha i plan sadrži aktuelne podatke o koncentraciji zagađujućih materija, podaci se redovno ažuriraju i mere i aktivnosti iz plana se unapređuju kako bi bili ostvareni ciljevi	3	
Indikator 2.3: Usvajanje i sprovođenje kratkoročnih akcionih planova zaštite vazduha	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - JLS nije izradila kratkoročni akcioni plan kvaliteta vazduha iako postoje rizici od prekoračenja koncentracija zagađujućih materija opasnih po zdravlje ljudi; kratkoročni akcioni planovi nisu javno dostupni	0	Lokalna uprava je sačinila nacrt plana kvaliteta vazduha, obavljen javni uvid i prezentacija, stručne organizacije, mesne zajednice, organizacije civilnog društva i pojedinci su dostavili primedbe i nisu prihvatile predloženi plan, nisu dobile odgovore na primedbe i predloge. Lokalna uprava je početkom februara 2020. godine dostavila nacrt Plana Ministarstvu koje je svoje mišljenje dostavilo lokalnoj upravi avgusta 2020. godine sa mišljenjem koje je u saglasnosti sa mišljenjem učesnika javne rasprave. Lokalna uprava je poslala mišljenje Ministarstva obrađivaču plana koji je izvršio izmene sa kojima javnost nije upoznata. Januara 2021. godine lokalna uprava je dostavilo Ministarstvu Plan sa izmenama na saglasnost.
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - JLS je izradila kratkoročni akcioni plan kvaliteta vazduha ali plan nije usvojen ili nije pribavljena saglasnost nadležnog ministarstva; kratkoročni plan ne sadrži odgovarajuće mere za smanjenje zagađenja; kratkoročni plan nije dostupan na veb sajtu grada/opštine ali jeste na zahtev za pristup informacijama	1	
U SKLADU SA ZAKONOM - JLS je izradila i usvojila kratkoročni akcioni plan kvaliteta vazduha i pribavljena je saglasnost nadležnog ministarstva; kratkoročni plan sadrži odgovarajuće (jasne, merljive i vremenski oročene) mere za smanjenje zagađenja; kratkoročni plan je dostupan na veb sajtu grada/opštine	2	
IZNAD STANDARDA -JLS je izradila i usvojila kratkoročni akcioni plan kvaliteta vazduha, pribavljena je saglasnost nadležnog ministarstva; kratkoročni plan sadrži odgovarajuće (jasne, merljive i vremenski oročene) mere za smanjenje zagađenja; sprovodi se redovan monitoring i plan se revidira po potrebi; kratkoročni plan je dostupan na veb sajtu grada/opštine	3	
Indikator 3.1: Učešće javnosti u izradi planova kvaliteta vazduha	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - planovi kvaliteta vazduha izrađeni su bez učešća javnosti	0	
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - javnost je imala mogućnost da dostavi primedbe i komentare na nacrt plana ali primedbe javnosti nisu uzete u obzir prilikom usvajanja plana	1	
U SKLADU SA ZAKONOM - objavljen je javni poziv za učešće javnosti u postupku izrade plana kvaliteta vazduha; javnost je imala mogućnost da dostavi primedbe i komentare na nacrt plana i organizovana je javna rasprava	2	Javnost je bila uključena u pripremi KAP-a učešćem na pripremnim sastancima sa odgovornim iz lokalne uprave i obrađivačima Plana, dala svoje predloge za ocenu stanja, prioritetnim aktivnostima i sadržaju operativnog plana realizacije ali obrađivač to nije uvrstio u Nacrt Plana. Lokalna uprava nije dostavila obrazložene odgovore predlažima o tome šta je prihvaćeno a šta nije.
IZNAD STANDARDA -objavljen je javni poziv za učešće javnosti u postupku izrade plana kvaliteta vazduha; javni uvid je trajao najmanje 30 dana; javnost je imala mogućnost da dostavi primedbe i komentare na nacrt plana i organizovana je javna rasprava; primedbe javnosti su uticale na sadržaj plana	3	

Indikator 3.2 - Redovnost i kvalitet informacija o stanju kvaliteta vazduha i obaveštavanje javnosti	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - JLS ne obaveštava javnost o stanju kvaliteta vazduha putem štampanih i elektronskih medija i ne obaveštava građane o prekoračenjima emisija zagađujućih materija koje mogu biti opasne po zdravlje ljudi; Nadležni organ JLS nije dostavio informacije o stanju kvaliteta vazduha za prethodnu kalendarsku godinu Agenciji za zaštitu životne sredine (najkasnije do 30. juna tekuće godine za prethodnu godinu za godine 2018-2020.); JLS nije objavila godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha (najkasnije do 30. juna tekuće godine za prethodnu godinu za godine 2018-2020.) i učinila ove informacije dostupnim javnosti	0	
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - JLS obaveštava javnost samo o prekoračenjima emisija zagađujućih materija koje su opasne po zdravlje ljudi; JLS obaveštava javnost o prekoračenjima koncentracije zagađujućih materija koje su opasne po zdravlje ljudi i/li prekoračenjima dnevnih graničnih vrednosti sa zakašnjenjem od nekoliko dana; nadležni organ JLS je dostavio informacije o stanju kvaliteta vazduha za prethodnu kalendarsku godinu Agenciji za zaštitu životne sredine bar za jednu kalendarsku godinu (najkasnije do 30. juna tekuće godine za prethodnu godinu za godine 2018-2020.); JLS je objavila godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha (najkasnije do 30. juna tekuće godine za prethodnu godinu za godine 2018-2020.) bar za jednu kalendarsku godinu.	1	JLS svakodnevno na naslovnoj strani sajta grada postavlja informacije o prekoračenjima časovnih graničnih vrednosti imisije sumpordioksida i PM10 sa danom zakašnjenja, na strani "ekologija" postavlja mesečne i godišnje izveštaje o monitoringu kvaliteta vazduha, redovno dostavlja izveštaje o rezultatima monitoringa Agenciji za zaštitu životne sredine u skladu sa zakonom.
U SKLADU SA ZAKONOM - JLS putem elektronskih i štampanih medija obaveštava javnost o prekoračenjima emisija zagađujućih materija, objavljuje preporuke za građane u slučajevima prekomernog zagađenja i informiše o planovima kvaliteta vazduha i izrađenim izveštajima; nadležni organ JLS je dostavio informacije o stanju kvaliteta vazduha za prethodnu kalendarsku godinu Agenciji za zaštitu životne sredine (najkasnije do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu za godine 2018-2020.); JLS je objavila godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha (najkasnije do 28. februara tekuće godine za prethodnu godinu za godine 2018-2020.)	2	
IZNAD STANDARDA - JLS putem elektronskih i štampanih medija, i preko veb sajta grada/opštine, redovno obaveštava javnost o prekoračenjima emisija zagađujućih materija, objavljuje preporuke za građane u slučajevima prekomernog zagađenja i informiše o uspešnosti u realizaciji planova kvaliteta vazduha i izrađenim izveštajima; nadležni organ redovno dostavlja informacije o stanju kvaliteta vazduha za prethodnu kalendarsku godinu Agenciji za zaštitu životne sredine i redovno na svom veb sajtu objavljuje godišnji izveštaj i mesečne izveštaje o stanju kvaliteta vazduha; izveštaji sadrže podatke o prekoračenjima graničnih vrednosti emisija zagađujućih materija.	3	
Indikator 3.3 - Jačanje javne svesti, edukacija i podrška građanima	OCENA	Dodatne informacije koje su bitne za razumevanje ocene
NEPRIHVATLJIVO - JLS uopšte ne izdvaja sredstva za finansiranje udruženja koja se bave zaštitom vazduha u periodu 2018-2020; informacije o stanju kvaliteta vazduha se ne objavljuju; izveštaji o stanju kvaliteta vazduha nisu dostupni na osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja; ne sprovode se kampanje za podizanje javne svesti o značaju zaštite vazduha	0	
ISPOD ZAKONSKOG MINIMUMA - sredstva za finansiranje udruženja koja se bave zaštitom vazduha obezbeđena su samo za jednu godinu ili nisu obezbeđena uopšte; informacije o stanju kvaliteta vazduha se objavljuju ali bez jasnih podataka o najvećim izvorima zagađivanja i prekoračenjima emisija ili se ne objavljuju	1	
U SKLADU SA ZAKONOM - U budžetu JLS (bar za 2019 i 2020.) izdvojena su sredstva za finansiranje udruženja koja se bave zaštitom vazduha; JLS objavljuje informacije o stanju kvaliteta vazduha, bar na godišnjem nivou, sa podacima o prekoračenjima emisija; na veb sajtu grada/opštine dostupni su bar godišnji izveštaji o stanju kvaliteta vazduha	2	JLS svakodnevno na sajtu objavljuje podatke o kvalitetu vazduha državne mreže, jednom mesečno lokalnog monitoringa, posebno se izdvajaju sredstva za finansiranje projekata OCD iz oblasti zaštite životne sredine, koja se dodeljuju konkursom
IZNAD STANDARDA -U periodu 2018-2020. JLS je redovno organizovala javne ka za unapređenje javne svesti o značaju zaštite vazduha, svake godine je obezbed sredstva za finansiranje projekata udruženja sa ciljem unapređenja javne svesti informisanosti građana o zaštiti vazduha; mesečni izveštaji o stanju kvaliteta va; dostupni na veb sajtu grada/opštine; JLS je organizovala obuke za zaposlene u c zaštite i unapređenja kvaliteta vazduha	3	

Ova analiza je nastala u okviru projekta "Zeleni inkubator", koji sprovode Beogradska otvorena škola, Mladi istraživači Srbije i Inženjeri zaštite životne sredine uz finansijsku podršku Evropske unije i Fondacije Fridrih Ebert. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju zvanične stavove Evropske unije i drugih donatora za njih je isključivo odgovoran autor.